

Νομολογία 0/1997 ΕΔΔΑ

Υπόθεση Καθολικής Εκκλησίας Χανίων κατά Ελλάδας Σχολιασμός: Μαρία Κακαβιά

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Δημοσίου Δικαίου
Μάθημα: Συνταγματικό Δίκαιο
Διδάσκων καθηγητής: κ. Αν. Δημητρόπουλος

Απόφαση 16ης Δεκεμβρίου 1997 του ΕυρΔΔΑ – Υπόθεση της Καθολικής Εκκλησίας των Χανίων κατά Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1997, έκρινε προσφυγή που άσκησε ενώπιόν της ο Καθολικός Επίσκοπος Σύρας, Μήλου, Σαντορίνης και προσωρινός Επίσκοπος Κρήτης, κατόπιν απόρριψης αίτησης ακυρώσεως από το τρίτο τμήμα του Αρείου Πάγου επί έφεσης που δεν αναγνώριζε νομική προσωπικότητα της Καθολικής Εκκλησίας των Χανίων, από μόνο το γεγονός ότι ιδρύθηκε από αρμόδιο επίσκοπο και δεν τηρήθηκαν σχετικές διατυπώσεις της Ελληνικής νομοθεσίας. Η καθολική Εκκλησία της Παναγιάς των Χανίων είναι ο καθεδρικός ναός της Καθολικής Επισκοπής της Κρήτης που λειτουργεί ανελλιπώς από το 1879. Λόγω του ότι δύο γείτονες κατεδάφισαν έναν από τους τοίχους του αυλόγυρου της εκκλησίας, η Καθολική Εκκλησία των Χανίων προέβη στις ανωτέρω αναφερόμενες ενέργειες προκειμένου να της αναγνωριστεί η κυριότητα επί του κατεδαφισμένου τοίχου και να διαταχθεί η αποκατάσταση των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση.

Κατ' αρχήν, το ΕυρΔΔΑ δέχτηκε ότι παραδεκτώς και νόμιμα ασκήθηκε η προσφυγή μέσω του Καθολικού Επισκόπου, αναφερόμενο σε παλαιότερη νομολογία του Αρείου Πάγου με την οποία αναγνωριζόταν η νομιμοποίηση Καθολικών Επισκόπων προς εκπροσώπηση των Εκκλησιών που ανήκουν στην Επισκοπή τους, ενώπιον της Δικαιοσύνης καθώς και για τις περιουσιακές διεκδικήσεις και αξιώσεις.

Η ουσία της υπόθεσης έγκειται στον προβληματισμό εάν η Καθολική Εκκλησία των Χανίων έχει νόμιμη προσωπικότητα και επομένως την ικανότητα διαδίκου προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπήρξε παραβίαση από τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια του δικαιώματος πρόσβασης στο Δικαστήριο όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 § 1 ΕυρΣΔΑ.

Το Δικαστήριο για να καταλήξει στην κρίση του, προέβη στην ακόλουθη συλλογιστική: ανατρέχοντας πρώτα ιστορικά στο παρελθόν, τόνισε ότι η νομική προσωπικότητα της Ελληνικής Καθολικής Εκκλησίας ουδέποτε είχε αμφισβητηθεί από τις διοικητικές αρχές ή τα Δικαστήρια. Αντιθέτως, είχαν λάβει χώρα απόκτηση περιουσίας, μεταβιβάσεις, συνάψεις συμβάσεων, φορολογικές απαλλαγές που δημιουργήσαν την εύλογη πεποίθηση ότι δεν τίθεται νομικό ζήτημα για τα περιουσιακά θέματα και τα ζητήματα δικαστικής εκπροσώπησης των Εκκλησιών που ανήκουν στην Καθολική Εκκλησία της Ελλάδας. Έλαβε, δηλαδή, πρώτα υπ' όψιν του το Δικαστήριο την αρχή της ασφάλειας Δικαίου όπως προκύπτει από την νομολογία ή τη διοικητική πρακτική. Άλλωστε η αρχή αυτή αποτελεί μια από τις βασικές αρχές της κοινοτικής έννομης τάξης, χαρακτηριζόμενη και «αναγκαστικά συγγενείς στην ΕυρΣΔΑ».

Περαιτέρω, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι παρουσιάζονται δυσχέρειες στο να προσαρμοστεί εκ των υστέρων η Καθολική Εκκλησία της Ελλάδας σε νομική μορφή είτε λαμβάνοντας νομική προσωπικότητα είτε συγκροτούμενη ως ένωση προσώπων, κάτι τέτοιο θα έθετε σε αμφισβήτηση την πληθώρα δικαιοπραξιών που έχει τελέσει στο παρελθόν αλλά και θα καθιστούσε δύσκολη σ' εξαιρετικά περίπλοκη τη μεταβίβαση της περιουσίας της στο νέο νομικό πρόσωπο που θα δημιουργούταν.

Υπό το πρίσμα αυτών των σκέψεων, κατέληξε και η απόφαση του Αρείου Πάγου να στερήσει από την Καθολική Εκκλησία των Χανίων την ικανότητα διαδίκου, συνεπάγεται περιορισμό στην διεκδίκηση δια της δικαστικής οδού, διευθέτηση της περιουσιακής της διαφορά. Ένας τέτοιος περιορισμός δεν μπορεί παρά να είναι αντίθετος στο δικαίωμα πρόσβασης στο Δικαστήριο άρα υφίσταται παραβίαση του άρθρου 6 § 1 ΕυρΣΔΑ. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο Α.Π. στήριζε την απόφασή του στο γεγονός ότι δεν τηρήθηκαν οι διατυπώσεις των Ελληνικών νόμων για την απόκτηση νομικής προσωπικότητας και άρα επήλθε στέρση της ικανότητας διαδίκου. Το ΕυρΔΔΑ, με την αντίθετη κρίση του, ουσιαστικά αναγνώρισε μια αυτόματη ιδιόρρυθμη νομική προσωπικότητα στις θρησκευτικές κοινότητες που τους επιτρέπει να έχουν αυτοδικαίως ικανότητα δικαίου και ικανότητα διαδίκου και άρα να απολαμβάνουν του δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Κατά τούτο το σημείο, πιστεύω ότι

η εν λόγω κρίση του ΕυρΔΔΑ αποτελεί μια σημαντική και καινοτόμο απόφαση. Βέβαια, όπως έχει σχολιαστεί, αυτή η θέση δεν είναι ολοκληρωμένη καθότι περιορίζει την αναγνώριση μιας sui generis προσωπικότητας ειδικά στις θρησκευτικές κοινότητες χωρίς να απαντά στο ερώτημα και άλλα μορφώματα μπορούν να έχουν ιδιόρρυθμη ή αυτοδίκαιη νομική προστασία.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι συντρέχει παραβίαση και του άρθρου 14 ΕυρΣΔΑ εφόσον η στέρηση της ικανότητάς της να είναι διάδικοι βασίστηκε αποκλειστικά στο κριτήριο της θρησκείας. Μάλιστα, το Δικαστήριο αντιδιέσταλε τη μεταχείριση σε Βάριο της Καθολικής Εκκλησίας των Χανίων με την ευνοϊκή μεταχείριση που απολαμβάνουν τόσο η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας όσο και η Ισραηλινή Κοινότητα. Όπως έχει σχολιαστεί, το Δικαστήριο θα μπορούσε να αναφερθεί και στην Μουσουλμανική κοινότητα η οποία έχει νομική προσωπικότητα Δημοσίου Δικαίου έπειτα από επέμβαση του Κράτους. Πάντως, δεδομένου του ότι δεν προβλήθηκε καμία εύλογη δικαιολογία για την διακριτική μεταχείριση σε βάρος της προσφεύγουσας προκειμένου αυτή να ασκήσει τα δικαιώματά της και να προστατεύσει αποτελεσματικά την περιουσία της, το ΕυρΔΔΑ. Διαπίστωσε διάκριση στην πρόσβαση σε Δικαστήριο κατά παράβαση του άρθρου 14 ΕυρΣΔΑ και 6 § 1 ΕυρΣΔΑ. Χαρακτηριστικό είναι ότι το Δικαστήριο όταν απάντησε στους ισχυρισμούς της αιτούσας για παραβίαση του άρθρου 9 ΕυρΣΔΑ και 1 Πρώτου Πρωτοκόλλου του ΕυρΣΔΑ σε συνδυασμό με το 14 ΕυρΣΔΑ, λέγοντας ότι παρέλκει η εξέταση αυτών των ζητημάτων. Συγκεκριμένα, η αιτούσα υποστήριξε ότι η άρνηση των Ελληνικών Δικαστηρίων να της αναγνωρίσουν νομική προσωπικότητα και επομένως ικανότητα διαδίκου, θίγει την άσκηση της θρησκευτικής ελευθερίας καθότι της αφαιρεί τη δυνατότητα δικαστικής προστασίας. Ας υπομνηστεί, ότι το άρθρο 9 ΕυρΣΔΑ προστατεύει την θρησκευτική ελευθερία μέσω της λατρείας ή της άσκησης θρησκευτικών ελευθεριών. Όπως έχει σχολιαστεί, μέσο άσκησης αυτού του δικαιώματος είναι και η παροχή δυνατότητας για νομική προστασία των κινητών και ακινήτων πραγμάτων που προορίζονται για την εκπλήρωση αυτών των σκοπών. Το γεγονός ότι το Δικαστήριο αποφεύγει να πάρει θέση επί του ζητήματος προκαλεί εύλογη αντίδραση και μπορεί να θεωρεί ως αδυναμία της απόφασης. Πάντως, ας σημειωθεί ότι μια τέτοια στάση δεν ξαφνιάζει αν ληφθεί υπόψη η όλη στάση του ΕυρΔΔΑ στο θέμα του πεδίου εφαρμογής της θρησκευτικής ελευθερίας.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε πως πρόκειται για μια σημαντική απόφαση καθότι αναγνωρίζει αυτοδικαίως ιδιόρρυθμη νομική προσωπικότητα στις θρησκευτικές κοινότητες για την άσκηση των δικαιωμάτων τους. Ωστόσο, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η απόφαση θα ήταν πιο ολοκληρωμένη αν το Δικαστήριο προσέγγιζε ερμηνευτικά και το θέμα της θρησκευτικής ελευθερίας.